

Alexandru TZIGARA-SAMURCAȘ
1872-1952

Maria S. Ciobanu

Critic și istoric român, etnograf, muzeolog și jurnalist cultural, doctor în filosofie, profesor universitar, membru corespondent al Academiei Române.

S-a născut la 4 aprilie 1872, în București și a fost botezat ortodox. Existau zvonuri conform cărora el a fost fiul nelegitim al domnitorului Carol I, viitorul rege al României, căruia Tzigara i-a fost apropiat mai târziu. A decedat la 1 aprilie 1952 la București.

A fost cunoscut, de asemenea, ca și Al. Tzigara, Tzigara-Sumurcaș, Tzigara-Samurcash, Tzigara-Samurkasch.

După absolvirea Liceului „Matei Basarab” (1889) și susținând bacalaureatul, și-a continuat studiile la Facultatea de Litere a Universității din București, Secția Istorie (1889-1893). I-a cunoscut pe mentorii săi: scriitor-colecționar Alexandru Odobescu și arheologul Grigore Tocilescu, care i-a asigurat angajarea în calitate de custode pentru Muzeul Național de Antichități.

Din 1893, tânărul absolvent a plecat în Imperiul German, unde a studiat la Universitatea din Berlin și Universitatea Ludwig Maximilian. A susținut teza de doctor în filosofie la München cu o disertație despre pictorul baroc Simon Vouet și a primit diploma „magna cum laude”. Ulterior s-a specializat în muzeologie la Paris, a audiat prelegeri la École des Beaux-Arts și a lucrat în muzeele orașului înainte de a se întoarce în Germania, unde a studiat cu proeminentul curator, Wilhelm von Bode.

Din 1899 a fost bibliotecar la Fundațiile Regale și profesor de estetică și istoria artei la Școala Națională de Arte Plastice. Pentru a-și susține prelegerile la Școală, a început să adune diapozitive fotografice, o colecție care a crescut în dimensiuni în deceniile următoare. Aceasta a inclus imagini de monumente și opere de artă europene, precum și exemple de arhitectură românească. În această perioadă a început relația strânsă cu Carol, pe care, mai târziu, istoricul de artă l-a numit „prea generosul meu protector” și „suveranul prin excelență”. A fost secretarul lui Carol I, Regele României. Primit în cercurile regale, el a fost un confident al reginei și al patronului cultural, Elisabeta de Wied. Aproape de familia regală, el a servit și ca șef al Fundației Academice „Carol I”, unde a înființat o mare colecție de plăci fotografice.

Anul 1906 a marcat începutul activității principale în calitate de etnograf. În acest an a fondat Muzeul de Etnografie și Artă Națională, astăzi Muzeul Țăranului Român, pe care intenționa să-l numească Muzeul Poporului Român și a activat în calitate de director al acestuia pentru următorii patruzeci de ani. În 1915 acest muzeu a fost redenumit în Muzeul de Artă Națională Carol I. În 1908 a fost implicat și în procesul de catalogare și conservare a operelor de artă, lăsate de pictorul român Theodor Aman, și a fondat Muzeul Aman, al cărui director a fost.

În anul 1909 a fost în Suedia, Norvegia și Danemarca, unde a vizitat muzeele în aer liber „Skansen”, „Bygdøy” și „Lyngby”, dar a sugerat că un proiect similar ar fi redundant acasă, argumentând că societatea țărănească din România era prea vizibilă în jurul Bucureștiului. El a fost mult mai impresionat de Muzeul Nordic, care a devenit modelul muzeului său din București. În același an a fost inspector și evaluator al lucrărilor colectate de la Mănăstirea Secu și Dieceza din Buzău, devenind atât membru al Societății Regale de Geografie, cât și al Societății Arhitecților.

A fost reprezentant al curatorilor români în colocviile europene: Congresul de Artă Publică de la Liège, Belgia (1905) și Congresul Braunschweig de Conservare a Artei (1906), unde a prezentat un raport asupra eforturilor de conservare a monumentelor românești. Tot în 1906 a participat la cel de-al 8-lea Congres Internațional de Istorie a Artei. A raportat ministrului liberal al Educației, Spiru Haret, despre necesitatea de a reforma sistemul educațional astfel, încât să le ofere copiilor de țărani o educație artistică, invocând motive morale și economice.

În 1911 a devenit profesor suplinitor de istoria artei la Universitatea din București, participând la Marea Expoziție de Artă de la Berlin și în Italia, la „Esposizione internazionale d'arte”. A susținut cursuri de artă populară la Kunstgewerbe Museum Berlin și în Austro-Ungaria. Misiunea sa a fost să introducă arta românească unui public internațional, după cum a remarcat publicația „Luceafărul”: „el a aranjat pavilioanele românești, făcând cunoscute pentru prima dată în istorie creațiile artistice ale poporului nostrum”.

În 1923 a fost Inspector General al muzeelor. Odată cu recunoașterea diplomatică a României Mari, au apărut noi oportunități și, în 1926, a plecat în Bucovina, preluând Departamentul de istorie a artei de la Universitatea din Cernăuți.

A desfășurat activitate publicistică, colaborând la mai multe publicații periodice ale timpului, printre care: „Junimea”, „Epoca”, „Convorbiri Literare”, „Sămănătorul” ș.a. În 1921 a devenit noul redactor-șef la „Convorbiri Literare”.

În sprijinul activităților sale a publicat o succesiune de cărți de artă printre care: „Arta publică” (1906), „Denkmalpflege in Rumänien” („Conservarea istorică în România” în limba germană, 1906), „Allgemeines Lexicon der bildenden Künstler” („Catalogul Muzeului Aman”, 1908), „Ce se înțelege prin arheologia de

azi” (1908), monografia „Biserica din Filipeștii de Pădure” (1908), albumul-studiu „Arta în România. Studii critice” (1909), monografia, „Muzeul Neamului românesc”, „Discuții în jurul arheologiei” și „Rumänische Volkskunst” („Artă populară românească”, 1910), „Casa rom., Casa românească de la Roma” (1911), „Istoria artei și însemnătatea ei”, „Muzeul Național din București” (1912), „Biserica episcopală din Curtea de Argeș” (1913), „Izvoade și creștături ale țaranului român” (1928), „Muzeografi a românească” (1936), „Din viața regelui Carol I” (1939) ș.a.

Cabinetele românești l-au numit reprezentant național (1928) la Expoziția Universală de la Barcelona, Spania, și organizatorul expoziției de artă populară la Conferința balcanică a Biroului Internațional al Păcii de la Atena, Grecia. A participat (1929) la cel de-al 13-lea Congres Internațional de Istorie a Artei de la Stockholm, Suedia, și a organizat pavilionul României la Conferința de Artă de la Helsinki, Finlanda.

Eforturile sale au câștigat recunoașterea internațională, iar statul francez, prin ambasadorul său la București, Gabriel Puaux, i-a transmis un prețios porțelan de Sèvres drept omagiu pentru contribuția sa la manifestările culturale franco-române.

A fost membru al societății literare „Junimea”. În 1911 a fost președintele asociației profesionale nou create, Societatea Scriitorilor Români. Membru corespondent al Academiei Române (1938), exclus în 1948 și repus în drepturi în 1991.

Pentru activitatea sa a fost distins cu ordine și medalii: medalia „Bene Merenti” a Regatului României pentru servicii în cultură (1912), Ordinul „Sf. Sava” a guvernului Regatului Iugoslaviei, regele Ferdinand l-a făcut Mare Ofițer al Ordinului „Steaua României” (1941) ș.a.

Bibliografie selectivă:

Tzigara-Samurcaș, Alexandru. A. Odobescu (1834-1895) / Alexandru Tzigara-Samurcaș. – București : Cartea Românească, [S. a.]. – 31 p.

Tzigara-Samurcaș, Alexandru. Evoluarea scoarțelor oltenești / Alexandru Tzigara-Samurcaș. – București : Scrisul Românesc, 1942. – 42 p.

Tzigara-Samurcaș, Alexandru. Tzigara-Samurcaș, Alexandru. Fundațiunea Universitară Carol I : 1891-1931 / Alexandru Tzigara-Samurcaș. – București : [S. n.], 1933. – 160 p.

Tzigara-Samurcaș, Alexandru. Memorii. Vol. 1 : (1872-1910) / Alexandru Tzigara-Samurcaș. – București : Ed. „Grai și sufl et cultura națională”, 1991. – 297 p.

Tzigara-Samurcaș, Alexandru. Muzeografie românească / Alexandru Tzigara-Samurcaș. – București : [S. n.], 1936. – 383 p.

Tzigara-Samurcaș, Alexandru. Scrieri despre arta românească / Alexandru Tzigara-Samurcaș. – București : Meridiane, 1987. – 419 p.

Ploșniță, Elena. Tzigara Samurcaș Alexandru // Ploșniță, Elena. Enciclopedia muzeologiei din Republica Moldova / Elena Ploșniță, Mihai Ursu. – Chișinău : Bons Offices 2011. – P. 257-258.

Rusu, Dorina N. TzigaraSamurcaș Alexandru // Rusu, Dorina N. Membrii Academiei Române : Dicționar : 1866-2003 / Dorina N. Rusu. – București : Editura Academiei Române, 2003. – P. 842.

Scripcariu, Adriana. Alexandru Tzigara-Zamurcaș (1872-1952) / Adriana Scripcariu // Patrimoniu Cultural. Județul Ilfov. – 2013. – P. 65.

Țarălungă, Ecaterina. TzigaraSamurcaș Alexandru // Țarălungă, Ecaterina. Enciclopedia identității românești. Personalități / Ecaterina Țarălungă. – București : Litera Internațional, 2011. – P. 784.